

Original Article

The effects of challenging domestic arbitral award in Iranian law by comparative study in Australian law

Leila Najafzadeh¹, Yousef Molaei^{*2}, Mostafa Elsan³

¹ Ph.D. in Private Law, Department of Law, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran

² Assistant Professor, Department of Law, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran

³ Associate Professor of Private Law, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

20.1001.1.24237566.1403.8.2.8.1

10.22080/LPS.2022.24084.1374

Received:

August 2, 2022

Accepted:

November 10, 2022

Available online:

July 27, 2024

Keywords:

Internal Arbitration,
Australian Law,
Comparative Study,
Challenging arbitral
award, Effect of
Challenging and appeal

Abstract

Challenging arbitral award is a right recognized in Iranian and Australian law for a losing party. The suspensive and transitional effect of this objection, like judicial judgments, is an issue that needs to be addressed. The Civil Procedure Act of Iran is ambiguous regarding the effect of the objection on stopping or continuing the execution of the arbitral award. Iranian and Australian law also have differing views on whether the arbitration clause is subject to the original contract or is independent of survival. In the law of Iran, the annulment of the appealed arbitral award makes it ineffective. But Australian law provides for the possibility of a correctional award by the court or the return of the case to the same arbitrator or alternate arbitrator to resume the arbitral proceedings or to take such other action as, in the arbitral tribunal's opinion, will eliminate the grounds for setting aside. This paper discusses the effects of challenging domestic arbitral awards in Iranian law through a comparative study in Australian law. Adherence to the arbitration clause and arbitral award, as far as possible, are the points that we will learn from Australian law in this paper, and they can be incorporated into the legal system of Iran in the form of amending the formal Acts or interpreting the Code of Civil Procedure based on real needs by courts.

***Corresponding Author:** Yousef Molaei

Address: Department of Law, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran

Email: y.molaei@gmail.com

Extended Abstract

1. Introduction

International arbitration in Australia is governed by the International Arbitration Act of 1974, which was amended in 2010, 2015 and 2018. While domestic arbitration is governed by the Australian Commercial Arbitration Act (2017), The latter law has been adapted in many related articles from the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. Of course, the Australian commercial arbitration law has special provisions regarding the annulment of the arbitration award due to its connection with public order and domestic regulations, which are not found in the model law. In fact, the model law refrains from dealing with specific issues that the domestic laws of countries may not be uniform about in order to create more opportunities for drafting and approving UNCITRAL regulations at the domestic level. In the field of domestic arbitration (whether commercial or otherwise), both in Iranian law and in Australian law, substantive proceedings are subject to the rules and regulations of civil procedure, which have been approved as domestic law in both countries. According to Clause (2-A-2) of Article 34 of the Australian Commercial Arbitration Act, if the process of selecting the members of the arbitration panel has not been properly communicated to the annulment applicant or if he has not been able to present his arguments and defenses for some other reason, one of the reasons for annulment of the arbitration award has been achieved. This reminds us of the fundamental principle of correspondence, according to which the parties must have an equal and sufficient opportunity to present their claims, statements and defenses. The said clause has no

equivalent in Article 489 of the Civil Procedure Code, but this aspect of annulment of the arbitration award can be related to paragraph one of Article 489 of the Civil Procedure Code (the issued opinion is contrary to the laws establishing the right). In general, a violation of the fundamental right of access to justice (due process) can be one of the reasons for the annulment of the arbitration award in Australian law and Iranian law (in the form of a violation of the laws establishing the right).

Contradiction of the arbitration award with order and public interest is another aspect of the annulment of the arbitration award, which, contrary to Australian law, is not explicitly provided for in Article 489 of the Iranian Procedure Code, although it can be inferred from paragraph one of this article.

In the field of domestic arbitration (whether commercial or otherwise), both in Iranian law and in Australian law, substantive proceedings are subject to the rules and regulations of civil procedure, which have been approved as domestic law in both countries.

According to Clause (2-A-2) of Article 34 of the Australian Commercial Arbitration Act, if the process of selecting the members of the arbitration panel has not been properly communicated to the annulment applicant or if he has not been able to present his arguments and defenses for some other reason, one of the reasons for annulment of the arbitration award has been achieved. This reminds us of the fundamental principle of correspondence, according to which the parties must have an equal and sufficient opportunity to present their claims, statements and defenses. The said clause has no equivalent in Article 489 of the Civil

Procedure Code, but this aspect of annulment of the arbitration award can be related to paragraph one of Article 489 of the Civil Procedure Code (the issued opinion is contrary to the laws establishing the right). In general, a violation of the fundamental right of access to justice (due process) can be one of the reasons for the annulment of the arbitration award in Australian law and Iranian law (in the form of a violation of the laws establishing the right).

Contradiction of the arbitration award with order and public interest is another aspect of the annulment of the arbitration award, which, contrary to Australian law, is not explicitly provided for in Article 489

of the Iranian Procedure Code, although it can be inferred from paragraph one of this article.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

علمی پژوهشی

آثار اعتراض به رأی داوری داخلی در حقوق ایرانبا مطالعه تطبیقی در حقوق استرالیا

لیلا نجفی زاده^۱، یوسف مولایی^{۲*}، مصطفی السان^۳

^۱ دکتری حقوق خصوصی، گروه حقوق، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

^۲ استادیار گروه حقوق، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

^۳ دانشیار حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

20.1001.1.24237566.1403.8.2.8.1

10.22080/LPS.2022.24084.1374

چکیده

اعتراض به رأی داوری، حقی است که در قوانین ایران و استرالیا برای محکوم علیه چنین رأیی شناسایی شده است. اثر تعلیقی و اثر انتقالی این اعتراض، همانند شکایت از آرای قضایی، موضوعی است که نیاز به بررسی دارد. قانون آیین دادرسی مدنی ایران در خصوص اثر اعتراض در توقف یا ادامه اجرای رأی داوری، ابهام دارد. همچنین حقوق ایران و استرالیا در مورد این موضوع که آیا شرط داوری تابع عقد اصلی بوده یا از حیث بقا، مستقل از آن می‌باشد، موضع متفاوتی دارند. در حقوق ایران، ابطال رأی داوری مورد اعتراض، آن را بی‌اثر می‌سازد، اما در حقوق استرالیا، امکان صدور رأی اصلاحی از جانب دادگاه یا بازگرداندن پرونده به همان داور یا داور جایگزین برای رفع نواقص موجود و صدور رأی اصلاحی پیش‌بینی شده است. این مقاله به بررسی آثار اعتراض به رأی داوری داخلی در حقوق ایران، با مطالعه تطبیقی در حقوق استرالیا می‌پردازد. پایبندی حقوق استرالیا به شرط داوری و رأی داوری تا حدی که امکان دارد، از جمله نکاتی است که در این مقاله از حقوق استرالیا بیان می‌شود و می‌توان در قالب اصلاح قوانین شکلی یا تفسیر قانون آیین دادرسی مدنی بر مبنای نیازهای واقعی، آنها را وارد نظام حقوقی ایران کرد. واژگان کلیدی: رأی داوری داخلی، حقوق استرالیا، مطالعه تطبیقی، اعتراض به رأی داوری، اثر اعتراض.

تاریخ دریافت:

۱۱ مرداد ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۹ آبان ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۰۶ مرداد ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

رأی داوری داخلی، حقوق استرالیا، مطالعه تطبیقی، اعتراض به رأی داوری، اثر اعتراض.

* نویسنده مسئول: یوسف مولایی

آدرس: واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

ایمیل: y.molaei@gmail.com

۱ مقدمه

ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م (رای صادره مخالف با قوانین موجد حق باشد)، مرتبط دانست. به طور کلی، نقض حق بنیادین دسترسی به دادگستری (دادرسی صحیح)، می‌تواند یکی از جهات ابطال رأی داور در حقوق استرالیا (Tully, 2016: 673) و حقوق ایران (در قالب نقض قوانین موجد حق) باشد.

مغایرت رأی داور با نظم و منافع عمومی، یکی دیگر از جهات ابطال رأی داور می‌باشد که برخلاف حقوق استرالیا (Arthur, 2015: 116) در ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م ایران صریحاً پیش‌بینی نشده، هرچند می‌توان آن را از بند یک این ماده استنباط کرد.^۱ قانون داور تجاری بین‌المللی ایران، میان مواردی که رأی داور به درخواست یکی از طرفین قابل ابطال می‌باشد (ماده ۳۲ ق.د.ت.ب) و مواردی که رأی داور اساساً باطل بوده و غیر قابل اجراست (ماده ۳۴ قانون داور تجاری بین‌المللی)، قایل به تفکیک شده است. به موجب ماده ۳۴ ق.د.ت.ب، اگر موضوع طبق قوانین ایران قابل داور نبوده یا رأی داور خلاف نظم عمومی، اخلاق حسنه یا قواعد آمره قانون مذکور بوده یا رأی داور در خصوص اموال غیرمنقول واقع در ایران با قوانین آمره جمهوری اسلامی ایران و یا با مفاد اسناد رسمی معتبر معارض باشد، رأی مذکور اساساً باطل و غیر قابل اجرا خواهد بود. در حقوق استرالیا نیز تعارض توافقنامه داور یا رأی داور با نظم عمومی از مواردی است که حسب مورد توافقنامه یا رأی داور را قابل ابطال می‌سازد (Lucke, 1975, p. 244). آرای متعددی نیز مؤید این رویه می‌باشد (Heyman v Darwins Ltd [1942] AC 356).

وجود چنین تشابهاتی که ناشی از عرفی بودن داور و نزدیکی عرف تجاری و ساز و کار حل و فصل اختلافات کشورهای مختلف باهمدیگر می‌باشد، این انگیزه را ایجاد کرد که در این مقاله نظام حقوقی ایران در خصوص آثار اعتراض به رأی داور داخلی

داوری بین‌المللی در استرالیا تابع قانون داور بین‌المللی مصوب ۱۹۷۴ می‌باشد که در سالهای ۲۰۱۰، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۸ اصلاح شده است. در حالی که داور داخلی تابع قانون داور تجاری استرالیا (۲۰۱۷) می‌باشد. قانون اخیر در بسیاری از مواد مرتبط از قانون نمونه آنسیترال درباره داور تجاری بین‌المللی، اقتباس شده است (رجوع کنید به UNCITRAL, 2008). البته قانون داور تجاری استرالیا در بحث ابطال رأی داور، به جهت ارتباط آن با نظم عمومی و مقررات داخلی، مقررات خاصی دارد که در قانون نمونه نیامده است. در واقع، قانون نمونه از پرداختن به مسایل خاصی که امکان دارد حقوق داخلی کشورها در مورد آنها یکنواخت نباشد، خودداری می‌کند تا اقبال بیشتری برای تدوین و تصویب مقررات آنسیترال در سطح داخلی ایجاد شود.

در حوزه داور داخلی (اعم از تجاری و غیر آن)، هم در حقوق ایران و هم در حقوق استرالیا، رسیدگی ماهیتی تابع قوانین و مقررات آیین دادرسی مدنی می‌باشد که در هر دو کشور به عنوان قانون داخلی به تصویب رسیده است.

به موجب بند (۲- الف ۲) از ماده ۳۴ قانون داور تجاری استرالیا، اگر فرایند انتخاب اعضای هیأت داور به متقاضی ابطال، به درستی ابلاغ نشده باشد یا اینکه او به دلیل دیگری، نتوانسته باشد، ادله و دفاعیات خود را ارایه نماید؛ یکی از جهات ابطال رأی داور محقق شده است.

این بند، اصل بنیادین تناظر را یادآور می‌سازد که به موجب آن، طرفین باید فرصت برابر و کافی برای طرح ادعاها، اظهارات و دفاعیات خود داشته باشند. بند مذکور، مشابهی در ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م ندارد، اما می‌توان این جهت از ابطال رأی داور را با بند یک

^۱ ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م: «رای داور در موارد زیر باطل است و قابلیت اجرایی ندارد: ۱. رای صادره مخالف با قوانین موجد حق باشد...».

شماره ۳۷۲۰ و شماره ۳۷۲۱/۰۳/۳۰۳/۱۳۲۴ محکمه عالی انتظامی قضات). در این مقاله، آثار اعتراض به رأی داور در شش گفتار به شرح زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد: اثر اعتراض به رأی داور یا ابطال آن در اعتبار شرط داوری (گفتار اول)، اثر تعلیقی اعتراض به رأی داور (گفتار دوم)، اثر اعتراض به رأی داور در دعوی ارجاع شده به داوری (گفتار سوم) و اثر انتقالی اعتراض به رأی داوری (گفتار چهارم). تصمیم دادگاه در رسیدگی به اعتراض نسبت به رأی داوری (گفتار پنجم) و اعتراض شخص ثالث به رأی داور (گفتار ششم).

۲ اثر اعتراض به رأی داور یا ابطال آن در اعتبار شرط داوری

به موجب بند (۲) از ماده ۳۴ قانون داوری تجاری استرالیا، رأی داوری تنها در صورتی می‌تواند توسط دادگاه کنار گذاشته شود که:

الف) درخواست کننده (متقاضی ابطال)، مدرکی ارائه می‌دهد که-

۱) یکی از طرفین توافقنامه داوری فاقد اهلیت بوده یا این توافقنامه به موجب قانون حاکم بر آن، به دلیل دیگری بی‌اعتبار بوده است.

در این بند، در واقع استقلال شرط داوری از عقد اصلی پذیرفته شده است. چراکه صرفاً جهات بطلان و بی‌اعتباری توافقنامه داوری است که می‌تواند شرط داوری و داوری انجام شده طبق این شرط یا توافقنامه را بی‌اعتبار سازد و علی‌القاعده بطلان یا انفساخ عقد اصلی، تأثیری در اعتبار شرط یا توافقنامه داوری ندارد. این تصریح در قانون استرالیا، برخلاف ظاهر ماده ۴۶۱ قانون آیین دادرسی مدنی ایران می‌باشد که مقرر می‌دارد: «هرگاه نسبت به اصل معامله یا قرارداد راجع به داوری بین طرفین اختلافی باشد دادگاه ابتدا به آن رسیدگی و اظهار نظر می‌نماید».

با مطالعه تطبیقی در حقوق استرالیا، مورد بررسی قرار گیرد.

پرسشی که مطرح می‌شود این است که آیا رأی داوری که توسط دادگاه ابطال گردیده، قابلیت اجرایی دارد:

در داوری تجاری بین‌المللی، پاسخ به این سوال، لزوماً منفی نیست. به این معنا که با در نظر گرفتن ماده ۵ و ۶ کنوانسیون نیویورک، اگر رأی داوری در دادگاه کشوری ابطال شده باشد، این امر مانع از آن نیست که دادگاه کشور دیگری، همان رأی داوری را شناسایی کرده و اجرا نماید (ایران‌شاهی، ۱۳۹۳: ۳۷۱؛ جنیدی، ۱۳۸۷).

تحلیلی که ارائه می‌شود این است که امکان دارد دادگاه داخلی کشوری، رأی داوری را برخلاف مقررات کنوانسیون ۱۹۵۸ نیویورک (کنوانسیون شناسایی و اجرای احکام داوری بین‌المللی) ابطال نماید؛ لذا چنین رأیی در واقع باطل نبوده و اجرای آن به معنای اجرای کنوانسیون مذکور می‌باشد، همان‌گونه که ابطال آن مغایر با این عهدنامه صورت گرفته است (اسکندری، ۱۳۸۹: ۳۲).

در حقوق ایران، هرگاه شعبه دادگاهی، رأی داوری را به استناد صدر ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م، غیرقابل اجرا تشخیص داده و از اجرای آن خودداری کند؛ چون این تصمیم دارای اعتبار امر قضاوت شده نیست، این امر مانع از درخواست اجرای آن از شعبه دیگر همان دادگاه نمی‌باشد. زیرا تشخیص قابلیت یا عدم قابلیت اجرایی یک رأی داوری - بفرض که ابطال آن در دادگاه داخلی درخواست نشده یا تقاضا ابطال شده، اما منتهی به ابطال رأی داوری نگشته باشد، امری محمول بر نظر قضایی است و در این مورد، دیدگاه یک دادگاه (شعبه) می‌تواند متفاوت با دادگاه (شعبه) دیگر باشد.

در حقوق ایران و استرالیا، از حیث قابلیت اعتراض به رأی داور، تفاوتی میان حالتی که طرفین به طور مستقیم به داوری مراجعه کرده باشند یا دادگاه دعوا را به داوری ارجاع دهد، وجود ندارد (آرای

استقلال، همانند قضات در مورد داور نیز صدق می‌کند. به همین دلیل ماده ۴۶۹ ق.آ.د.م، مواد ۱۱ و ۱۲ قانون داوری تجاری بین المللی و ماده ۲۳ آیین‌نامه نحوه ارائه خدمات مرکز داوری اتاق ایران، جهات رد داور را مورد بررسی قرار داده‌اند.

باید توجه داشت که اگر داور به جهت یکی از موانع یا محدودیتها در مورد خویش، از قبول داوری در موردی کتباً امتناع کرده باشد، نمی‌تواند در همان مورد یا در خصوص دعوی مرتبط یا متقابلی که طرح می‌شود، قبول داوری نماید (رأی شماره ۱۳۹۲/۰۴/۰۵۹۲۰۴۴۷ شعبه ۳ دادگاه تجدیدنظر استان تهران). چراکه احتمال خروج این داور از بی‌طرفی زیاد است.

در عین حال، اگر داور در موضوعی سابقاً رأی شکلی صادر کرده یا در قسمتی از موضوع داوری، وارد ماهیت نشده و / یا رأی در ماهیت صادر نکرده باشد، امکان داوری وی وجود دارد. مانند اینکه خریدار، دعوی مطالبه خسارت ناشی از تأخیر در تحویل مبیع را طرح کرده، اما فروشنده، خسارت ناشی از تأخیر در تحویل ثمن را مطالبه نکرده باشد. در این فرض، فروشنده می‌تواند پس از صدور رأی قطعی نسبت به خواسته خریدار، دعوی خویش را نزد داور طرح نماید.

۳ اثر تعلیقی اعتراض به رأی داور

مواد ۴۹۰ و ۴۹۱ ق.آ.د.م در بیان اثر اعتراض به رأی داور در اجرا یا توقف اجرای آن نارسا است. این دو ماده به نحوی تدوین شده که صرف اعتراض به رأی داور، اجرای آن را متوقف نمی‌سازد، بلکه صدور رأی بدوی مبنی بر بطلان رأی داور موجب توقف اجرای آن تا قطعی شدن حکم بطلان رأی داور می‌شود.

میان مواد ۴۹۰ و ۴۹۳ ق.آ.د.م تعارض وجود دارد. قسمت اخیر ماده ۴۹۰، به دادگاه اختیار می‌دهد که هرگاه جهات ابطال رأی داوری مذکور در ماده ۴۸۹ را در رأی داوری بیاید، آن را ابطال کند. در این صورت،

در حقوق ایران، به موجب ماده ۴۸۱ ق.آ.د.م، توافقنامه داوری با تراضی کتبی طرفین دعوا یا فوت یا حجر هریک از ایشان از بین می‌رود. در این ماده و مواد دیگر تصریح نشده که آیا اعتراض به رأی داور یا ابطال آن از سوی دادگاه نیز موجب انحلال توافق بر داوری می‌شود یا خیر؟ آیا ابطال تمام یا قسمتی از رأی داور یا تصمیم دادگاه در این خصوص که داور در قسمتی از موضوع داوری رأی صادر نکرده، موجب بی‌اعتباری شرط داوری می‌شود یا آن شرط برای ارجاع مجدد اختلاف به داوری، کماکان اعتبار دارد؟

در پاسخ باید بین دو حالت قایل به تفکیک شد. اول، اگر توافق بر داوری به نحوی باشد که شخصیت داور علت مراجعه به وی باشد، با فوت، حجر یا انصراف وی یا بطلان (قطعی) رأی چنین داوری در دادگاه، توافقنامه داوری منحل می‌گردد. در این فرض، هریک از طرفین می‌تواند در دادگاه صالح نسبت به موضوعی که تحت داوری بوده، طرح دعوا کرده یا طرفین با توافق همدیگر داور یا داوران دیگری تعیین نمایند.

فرض دوم اینکه، طرفین بدون در نظر گرفتن شخصیت داور، اقدام به تعیین داور نموده باشند یا دادگاه تمام یا برخی از داوران را تعیین کرده باشد. در این صورت، با ابطال رأی داور اصولاً توافقنامه داوری اعتبار خود را حفظ کرده و هریک از طرفین می‌تواند فرایند داوری را از نو شروع کند (نظریه مورخ ۱۳۴۳/۰۳/۱۳ کمیسیون مشورتی آیین دادرسی مدنی اداره حقوقی). البته باید توجه داشت که انتخاب داور سابق برای داوری مجدد در همان موضوع به استناد ملاک بند (د) ماده ۹۱ ق.آ.د.م، ممنوع است. زیرا آن داور سابقاً در همان موضوع اظهارنظر (ماهوی) کرده است.

با در نظر گرفتن مواد ۴۶۶، ۴۶۹ و ۴۷۰ ق.آ.د.م در مورد موانع و محدودیتهای انتخاب داور، به نظر می‌رسد که بند (د) ماده ۹۱ ق.آ.د.م نیز در مورد داور صدق می‌کند. در واقع، هرچند این مورد در مواد راجع به موانع و محدودیتهای داوران نیامده، اما مبتنی بر منطق و اصول حقوقی است. زیرا، اصل بی‌طرفی و

اعتراض و صدور حکم قطعی صادر می‌نماید و در صورت اقتضا تأمین مناسب نیز از معترض اخذ خواهد شد».

در داوری تجاری بین‌المللی، این موضوع که رأی داوری از همان تاریخ ابلاغ لازم‌الاجرا می‌باشد یا از زمان رد قطعی درخواست ابطال، وفق ماده پنج عهدنامه شناسایی و اجرای آرای داوری بین‌المللی نیویورک، به قانون کشور محل صدور رأی محول شده است (اسکندری، ۱۳۸۹: ۲۴).

در حقوق استرالیا، اصل بر عدم امکان اجرای رأی داوری در مهلت اعتراض است. برخلاف حقوق ایران که این مهلت، برای اشخاص مقیم ایران، بیست روز و برای اشخاص مقیم خارج دو ماه می‌باشد، مطابق با بند (۶) ماده ۳۴ (الف) قانون داوری تجاری استرالیا، مهلت تجدیدنظرخواهی از رأی داوری، سه ماه از تاریخ ابلاغ رأی داوری به تجدیدنظرخواه است.

با توجه به اشکالات وارد بر ذیل ماده ۴۹۰ و متن ماده ۴۹۱ ق.آ.د.م، باید قبول کرد که تنها ماده مرتبط با اثر تعلیقی اعتراض به رأی داور، ماده ۴۹۳ می‌باشد. به موجب این ماده، صرف اعتراض به رأی داور مانع از اجرای آن نیست، مگر اینکه دلایل اعتراض قوی باشد.

قانون، هیچ معیاری برای «قوی بودن دلایل اعتراض» ارائه نکرده و تشخیص آن با دادگاه رسیدگی کننده به اعتراض بوده و این تشخیص قابل اعتراض نیست. در عمل، دادگاه‌ها به صرف اعتراض به رأی داوری - اگر در مهلت باشد - از صدور اجراییه نسبت به رأی داوری خودداری می‌کنند. زیرا تشخیص قوت یا ضعف دلایل اعتراض، نیازمند رسیدگی ماهوی است. یعنی دادگاه باید به طور خاص رسیدگی کرده و تشخیص بدهد که آیا یکی از جهات اعلام بطلان رأی داور (که از جمله در ماده ۴۸۹ ذکر گردیده)، در مورد رأی داوری مورد اعتراض صدق می‌کند یا خیر؟ امری که زمان‌بر بوده و منوط

اجرای رأی داوری تا رسیدگی به اصل دعوا و قطعی شدن حکم به بطلان، متوقف می‌ماند. حال آنکه وفق ماده ۴۹۳ ق.آ.د.م اصل بر عدم توقف اجرای رأی داوری است، مگر اینکه جهات اعتراض قوی باشد که در این فرض، از معترض تأمین مناسب اخذ شده و اجرا متوقف می‌شود.

این تعارض، منجر به صدور آرای متضاد از محاکم حقوقی نیز گردیده است (رجوع کنید: ابهری، ۱۳۹۶: ۱۵۰) تعارض ظاهری در دو ماده قانونی فوق، از اقتباس ناصحیح از ماده ۶۶۶ قانون قدیم آیین دادرسی مدنی در ق.آ.د.م (مصوب ۱۳۷۹) ناشی شده است. همان‌گونه که به درستی گفته شده (ابهری، ۱۳۹۶: ۱۵۲). «با اصلاح نگارشی و ویراستاری ماده ۴۹۰ قانون آیین دادرسی مدنی ... علاوه بر اینکه این ماده جایگزین مناسبی برای ماده ۶۶۶ سابق خواهد بود، نیازی به وجود ماده ۴۹۱ نخواهد بود؛ زیرا مواد ۴۹۱ و ۴۹۰ قانون آیین دادرسی مدنی در مقام بیان حکمی هستند که در ماده ۶۶۶ قانون آیین دادرسی مدنی سابق، مقرر شده بود». (ابهری، ۱۳۹۶: ۱۵۲).

با وجود ابهام در مواد فوق، به نظر می‌رسد عبارت «تا رسیدگی به اصل دعوا و قطعی شدن حکم به بطلان» در آخر ماده ۴۹۰ ق.آ.د.م، بر این امر دلالت دارد که صرف اعتراض به رأی داور - در صورتی که داخل در مهلت باشد یا اگر خارج از مهلت است، اگر معترض بتواند یکی از معاذیر قانونی را اثبات کند - موجب توقف اجرای رأی داور می‌شود.

در واقع، مواد ۴۹۰ و ۴۹۱ به درستی بر این امر دلالت دارند که رأی داور تا زمانی که مهلت اعتراض بدان منقضی نشده، قطعی نیست و نباید اجرا شود. در عین حال، ماده ۴۹۳ ق.آ.د.م، با نفی مفاد دو ماده فوق، عبارتی را بیان می‌کند که با اصل قطعی نبودن آرای بدوی و اصل قابل اجرا نبودن آرای غیرقطعی در تعارض است. به موجب ماده ۴۹۳ ق.آ.د.م، «اعتراض به رأی داور مانع اجرای آن نیست، مگر آنکه دلایل اعتراض قوی باشد. در این صورت دادگاه قرار توقف (منع) اجرای آن را تا پایان رسیدگی به

۴ اثر اعتراض به رأی داور در دعوای ارجاع شده به داور

تعارض مواد قانونی و ضرورت بررسی بقا یا بی‌اعتباری شرط داور به ترتیب بررسی می‌شود.

۴٫۱ تعارض مواد قانونی در مورد اثر اعتراض به رأی داور

متن ماده ۴۹۳ نشان می‌دهد که ذیل ماده ۴۹۰ و ماده ۴۹۱ ق.آ.د.م، به دقت تنظیم نشده است. چراکه دو ماده اخیر درصدد بیان این امر هستند که هرگاه در جریان رسیدگی به دعوایی، دادگاه وجود شرط داور را در آن احراز نماید، با توقف رسیدگی، دعوا را به داور ارجاع می‌دهد. در این فرض، اگر رأی داور صادر شده و نسبت به آن اعتراض شود، دادگاه ابتدا به اعتراض و سپس در صورت وارد دانستن اعتراض و نقض رأی داور، به اصل دعوا (همان دعوایی که به داور ارجاع شده بود) نیز رسیدگی می‌کند.

در ذیل ماده ۴۹۰ مقرر شده که به صرف صدور حکم (بدوی) بر بطلان رأی داور، اجرای رأی داور تا «رسیدگی به اصل دعوا و قطعی شدن حکم به بطلان» متوقف می‌شود. در واقع ماده ۴۹۰ فرض کرده که با صدور رأی بدوی بر بطلان رأی داور، رسیدگی به اصل دعوا (همان دعوایی که از طریق دادگاه به داور ارجاع شده) نیز مجدد آغاز می‌شود و دادگاه منتظر قطعی شدن حکم بطلان رأی داور نمی‌ماند.

در حالی که در ماده ۴۹۱ مقرر شده که رسیدگی به دعوای اصلی در دادگاه ارجاع‌کننده دعوا به داور «تا قطعی شدن حکم بطلان رأی داور متوقف می‌ماند». در این ماده، قانونگذار فرض کرده که رسیدگی به دعوای ارجاع شده به داور تا قطعی

کردن توقف اجرای رأی داور به این حد از بررسی ماهوی، منطقی نیست.

توقف اجرای رأی داور تا صدور رأی قطعی نسبت به اعتراض ادامه می‌یابد. در صورتی که نتیجه اعتراض، رأی قطعی مبنی بر اعلام بطلان رأی داور باشد، اجرای آن رأی سالبه به انتفای موضوع می‌شود و اگر رأی داور مورد اعتراض به موجب رأی قطعی تأیید شود، محکوم‌له می‌تواند اجرای آن را درخواست کند.

به موجب ذیل ماده ۴۹۳، دادگاهی که اجرای رأی داور را متوقف می‌سازد، می‌تواند در صورت صلاحدید از معترض به رأی داور، تأمین مناسب بگیرد. به قرینه بند (د) ماده ۱۰۸ و تبصره (۲) ماده ۳۰۶ ق.آ.د.م^۱، تأمین می‌تواند وجه نقد یا مال دیگری باشد که نوع و میزان آن را دادگاه مشخص می‌کند و تصمیم دادگاه در این مورد قابل اعتراض نیست.

در سکوت ماده ۴۹۳ باید چنین استنتاج کرد که با توجه به قواعد عمومی و از جمله ملاک ذیل مواد ۱۰۹ و ۱۴۷ ق.آ.د.م، دادگاه باید با تعیین نوع و میزان تأمین، برای سپردن آن از سوی معترض به رأی داور مهلت تعیین کند و اگر معترض در آن مهلت تأمین نسپارد، قرار رد درخواست اعتراض به رأی داور صادر گردد. این قرار قابل اعتراض نیست؛ چون در زمره قرارهای قابل اعتراض موضوع مواد ۳۳۲، ۳۶۷ و ۳۶۸ ق.آ.د.م نمی‌باشد و اعتراض به قرار رد درخواست در قانون پیش‌بینی نشده است. باید توجه داشت که تصمیم دادگاه در مورد اصل گرفتن یا نگرفتن تأمین و نیز بر فرض تصمیم بر گرفتن تأمین، نوع و میزان و مهلت سپردن تأمین، اقدام صلاحیدیدی بوده و قابل اعتراض نمی‌باشد.

تبصره (۲) ماده ۳۰۶ مبین آن است که منظور از تأمین، «مال» است و شامل «ضمانت شخصی» نمی‌شود.

^۱ بند (د) ماده ۱۰۸ نشان می‌دهد که هرگاه منظور قانون از تأمین، «وجه نقد» باشد، قانونگذار به آن تصریح می‌کند و

رأیی باید صادر کند؟ به عبارت دیگر، با صدور رأی داور و قطعی شدن آن به هر دلیل (عدم اعتراض در مهلت یا تأیید رأی در دادگاه بدوی و تجدیدنظر)، موجبی برای رسیدگی دادگاه ارجاع‌کننده دعوا به داور باقی نمی‌ماند. این در حالی است که قرار اناطه مخصوص حالتی است که رسیدگی به دعوی منوط به رسیدگی به دعوی دیگری باشد که از صلاحیت دادگاه رسیدگی‌کننده به دعوی اول (دعوی منوط) خارج است (ماده ۱۹ ق.آ.د.م و ماده ۲۱ ق.آ.د.ک).

تحلیل اخیر نیز نشان می‌دهد که ذیل ماده ۴۹۰ و متن ماده ۴۹۱ کاملاً اشتباه هستند و با وجود ماده ۴۹۳ نیازی به وجود این مواد نبوده است. به علاوه، تبصره ماده ۴۹۱ کاملاً زاید به نظر می‌رسد. زیرا، هرگاه دادگاه متوجه شرط داور شود، نسبت به دعوا قرار عدم استماع صادر می‌کند و طرفین باید در راستای عمل به شرط قراردادی به داور رجوع کنند. در این حالت، هرگاه قسمتی از خواسته خارج از شرط داور باشد، دادگاه به آن رسیدگی کرده و اگر رسیدگی به آن منوط به تعیین تکلیف در قسمت قابل داور باشد، دادگاه رسیدگی را فقط نسبت به همان قسمت متوقف می‌کند.

۴٫۲ ضرورت بررسی بقا یا بی‌اعتباری شرط داور پس از اعتراض به رأی داور

اعتراض به رأی داور موضوعی است که به موجب آن اعتبار رأی داور و نیز ابطال‌پذیری آن به آزمون گذاشته می‌شود (ایران‌شاهی، ۱۳۹۳: ۳۴۹).

این دیدگاه که «پس از ابطال رأی داور از سوی دادگاه، رسیدگی به موضوع از صلاحیت داور خارج و در صلاحیت دادگاه است» (رأی شماره ۱۳۹۲/۰۴/۲۲-۹۲۰۴۶۸ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران)؛ لزوماً درست نیست. چراکه اعتراض به رأی داور یا ابطال آن همیشه به معنای ابطال شرط داور نمی‌باشد و چه بسا شرط داور اعتبار داشته یا مهلت داور باقی باشد. در این صورت

شدن رأی راجع به اعتراض به رأی داور، در دادگاه رسیدگی‌کننده به اعتراض آغاز نمی‌شود.

به عبارت دیگر، ذیل ماده ۴۹۰ و ماده ۴۹۱ ق.آ.د.م با یکدیگر تعارض دارند. در تعارض میان این دو مقرر غیرمنطقی، ماده ۴۹۱ منطقی‌تر است؛ زیرا تا زمان تعیین تکلیف قطعی نسبت به اعتراض به رأی داور، دادگاه نمی‌تواند به دعوی ارجاع شده به داور رسیدگی کند؛ چه بسا رأی بدوی بر ابطال رأی داور در دادگاه تجدیدنظر شکسته شود که در این صورت رأی داور به اعتبار خود باقی بوده و رسیدگی بدوی نسبت به دعوی که راجع به آن رأی داور صادر و در دادگاه تجدیدنظر قطعی شده، محمل قانونی نخواهد داشت.

در نگاهی عمیق‌تر، می‌توان گفت که فرضیه هر دو ماده در این خصوص که با نقض رأی داور، دادگاه ارجاع‌کننده به داور، به همان دعوا رسیدگی می‌کند، صحیح نیست. در واقع ذیل ماده ۴۹۰ و متن ماده ۴۹۱، با در نظر گرفتن تبصره ماده ۴۹۱ بر این امر دلالت دارد که حالتی که دعوا از طریق دادگاه به داور ارجاع شده باشد، رسیدگی مجدد به همان دعوا در فرض اعلام بطلان رأی داور در دادگاه، نیازمند تقدیم دادخواست نیست و با همان دادخواست اولیه، دادگاه مکلف به رسیدگی به اصل دعوا می‌باشد.

این فرضیه در صورتی صحیح است که قبول کنیم اگر دعوی در دادگاه طرح شد و دادگاه وجود شرط داور را در رابطه همه اصحاب دعوا احراز نمود و مانعی برای داور ملاحظه نکرد، باید رسیدگی خود را متوقف و موضوع را به داور ارجاع نماید. به عبارت دیگر، دادگاه در این فرض باید قرار اناطه صادر کند و تا صدور رأی داور و قطعی شدن آن رأی منتظر بماند.

پذیرش این فرضیه، این پرسش را پیش می‌آورد که پس از صدور رأی داور و قطعی شدن آن، دادگاهی که دعوا را به داور ارجاع داده، راجع به دعوی که نسبت به آن قرار اناطه صادر کرده، چه

ورود در ماهیت را نداشته و صرفاً تحقق یا عدم تحقق هر یک از جهات مقرر در ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م را در خصوص رأی داورى مورد اعتراض بررسی می‌کند («دادگاه نمی‌تواند در مقام رسیدگی به دعوی ابطال رأی داور، امور ماهوی را بررسی نماید، زیرا این موضوعات در صلاحیت داور است» - رأی شماره ۱۳۹۳/۰۵/۱۲۹۳۰۵۶۳ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران).

در این دیدگاه استدلال می‌شود که «اصل بر اعتبار رأی داورى است و دادگاه‌ها به جز موارد مصرح در قانون آیین دادرسی مدنی حق ورود در موضوع داورى را نداشته و نمی‌توانند رسیدگی ماهوی نمایند. وقتی طرفین قرارداد حل اختلاف ناشی از تفسیر یا اجرای قرارداد را به داورى ارجاع می‌نمایند، در حقیقت نخواستند محاکم در موضوع مداخله کنند و احترام به اراده متعاملین ایجاب می‌نماید که دادگاه در چارچوب قانون رفتار نموده و این امر را به رسمیت بشناسد. زیرا ... مداخله محاکم در موضوع، محدود به جایی است که بر اساس قواعد آمره قانونگذار اجازه ورود داده است، در غیر این صورت ورود به حریم اراده طرفین قرارداد تلقی شده و هیچ توجیه قانونی ندارد و اگر داور بنا به خواسته متعاقدین مبادرت به صدور رأی هر چند ناعادلانه به زعم هر یک از طرفین نماید، دلالت بر نقض قواعد موجد حق ندارد؛ زیرا اراده طرفین به حل اختلاف توسط داور بوده، نه محکمه. مضافاً اینکه رأی داور لزوماً همیشه قابل اجرا نیست و بعضاً به لحاظ موانع قانونی قابلیت اجرایی خود را از دست می‌دهد، اما آنچه مسلم است اصل بر اعتبار رأی داور می‌باشد، مگر مواردی که قانون‌گذار تصریح نموده ... است» (رأی شماره ۱۳۹۱/۰۶/۰۵۹۱۰۶۸۶ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران).

در رأی دیگری استدلال شده: «مستفاد از ماده ۴۹۱ و تبصره آن و روح ماده ۴۸۸ ق.آ.د.م، هدف از ارجاع اختلاف به داورى، رسیدگی دادگاه به درخواست ابطال رأی داور، رسیدگی ماهوی به اختلافات نمی‌باشد ... رسیدگی دادگاه از جهت

هریک از طرفین باید به جهت اعتبار شرط داورى، رسیدگی به دعوای خود را از طریق داورى درخواست کنند و با وجود اعتبار شرط داورى، امکان مراجعه به دادگاه وجود ندارد. همان‌گونه که گفته شد، برخلاف حقوق ایران، در بند (۲) از ماده ۳۴ قانون داورى تجاری استرالیا صراحتاً اصل استقلال شرط داورى از عقد اصلی پذیرفته شده است.

اگر رأی داور به موجب رأی قطعی دادگاه ابطال گردد، شروع به رسیدگی به دعوای موضوع داورى در دادگاه صالح نیازمند تقدیم دادخواست است. در این راستا، تفاوتی در اینکه ارجاع به داورى از طریق دادگاه بوده یا طرفین رأساً به داورى مراجعه کرده‌اند، وجود ندارد. البته به شرطی که خواسته موضوع داورى با قطعی شدن رأی بر اعلام بطلان رأی داور، منتفی نشده و مشمول قاعده اعتبار امر قضاوت‌شده نگردد.

برای مثال، پیمانکار به استناد شرط داورى مندرج در قرارداد، ادعای طلبی از کارفرما را طرح و داور، کارفرما را به پرداخت مبلغ دویست میلیون تومان محکوم می‌نماید. پس از اعتراض کارفرما به این رأی، دادگاه رسیدگی نموده و به استناد اسناد و مدارک ارایه شده، رأی داور را خلاف قوانین موجد حق تشخیص داده و پیمانکار را مستحق هیچ مبلغی تشخیص نمی‌دهد. در این فرض بدیهی است که اگر پیمانکار، همان دعوا را علیه کارفرما در دادگاه صالح طرح کند، رسیدگی ماهوی انجام می‌گیرد و به استناد رسیدگی منتهی به اعلام بطلان رأی داور، قرار رد یا عدم استماع دعوا صادر می‌گردد.

در حقوق استرالیا، بقای شرط داورى، حتی بر فرض ابطال تمام یا قسمتی از رأی داورى، مورد تردید نمی‌باشد (Nottage, 2018: 410).

۵ اثر انتقالی اعتراض به رأی داورى

در مورد اینکه آیا اعتراض به رأی داورى، اثر انتقالی دارد یا خیر، دیدگاه غالب این است که دادگاه حق

۳. تعرض به ادله‌ای که در مرحله داورى ارایه شده‌اند، در مرحله رسیدگی به اعتراض نسبت به رأی مسموع نیست. زیرا مواد ۲۱۷ و ۲۱۹ ق.آ.د.م برای انکار، تردید یا ادعای جعل نسبت به سند مهلت تعیین کرده و قاعدتاً تعرض پس از آن مهلت نباید مسموع باشد. مگر اینکه معترض به رأی داورى اثبات کند که این تعرض را انجام داده، اما داور بدان توجه نکرده است. بدیهی است که به قرینه ماده ۲۱۷، تعرض به ادله‌ای که در مرحله اعتراض به رأی داورى ارایه می‌شود، در همان مرحله امکان‌پذیر است.

۴. دادگاه در مقام رسیدگی به اعتراض می‌تواند تشکیل جلسه داده و مجدداً به ادله و مستندات منتهی به رأی داورى رسیدگی کند. در واقع، رسیدگی به اعتراض نسبت به رأی داورى، همانند رسیدگی دادگاه تجدیدنظر نسبت به تجدیدنظرخواهی بوده و یک رسیدگی همه‌جانبه - البته با محدودیتهای که گفته شد - محسوب می‌گردد. در این نوع از رسیدگی، دادگاه علی‌القاعده نمی‌تواند یکی از قرارهای اعدادی (کارشناسی، تحقیقات و معاینه محل و...) را صادر نماید؛^۱ مگر اینکه مورد، احتمال صدق یکی از جهات ابطال رأی داورى وجود داشته باشد که در این صورت می‌تواند برای کشف حقیقت، چنین اقدامی را انجام داده یا از مراجع ذیصلاح استعلام نماید (افتخارچهرمی و السان، ۱۳۹۹: ۴۶۶).

۵. با توجه به ماده ۴۸۹، دادگاه در مقام رسیدگی به اعتراض نسبت به رأی داورى، به این موضوع رسیدگی می‌کند که آیا یکی از جهات ابطال رأی مذکور وجود دارد یا خیر. در صورت وجود، دادگاه بسته به نوع جهت، تمام یا قسمتی از رأی داورى را ابطال و در غیر این صورت رأی را تأیید می‌نماید. به قرینه تبصره ماده ۳۴۸ ق.آ.د.م، دادگاه در این رسیدگی محدود به جهتی نیست که از سوی معترض اعلام گردیده و با توجه به صدر ماده ۴۸۹

بررسی رعایت یا عدم رعایت امور حکمی می‌باشد و نه امور موضوعی؛ چراکه رسیدگی در امور موضوعی اختلاف، در حقیقت رسیدگی ماهوی می‌باشد که دادگاه بر مبنای اصل عدم مداخله دادگاه در رأی داورى، ممنوع از آن می‌باشد» (رأی شماره ۱۳۹۸/۰۶/۰۶۹۸۰۶۷۱ شعبه ۲۹ دادگاه حقوقی تبریز).

با در نظر گرفتن استدلال های فوق و به دلایل متعدد، اعتراض به رأی داورى اثر انتقالی محدودی دارد. بدین معنا که در مقام رسیدگی به این اعتراض، تمام امور حکمی و موضوعی به مرحله بعد از اعتراض انتقال نمی‌یابد و دادگاه نمی‌تواند رسیدگی همه‌جانبه‌ای را به لحاظ شکلی و ماهوی انجام دهد. بنابراین:

۱. در رسیدگی به اعتراض، ورود یا جلب شخص ثالث امکان‌پذیر نیست. زیرا داورى تنها محدود به اشخاصی است که بر آن توافق کرده‌اند و نمی‌توان اشخاص ثالث را مجبور به توافق بر رسیدگی داورى کرد. به علاوه، شخص ثالث نیز اگر راضی به فرایند داورى به همراه اصحاب اصلی باشد، باید با آنها در این خصوص توافق کرده و در جریان داورى (تا زمانی که ختم رسیدگی داورى اعلام نشده)، وارد شود و ورود وی در مرحله اعتراض به رأی داورى محمل قانونی ندارد؛ ماده ۴۹۵ ق.آ.د.م، نیز این استدلال را تأیید می‌کند.

۲. دلیل جدید در مرحله اعتراض به رأی داورى شنیده می‌شود. زیرا هیچ یک از اصحاب دعوا را نمی‌توان از حقوقی که در یک دادرسی متعارف دارند، محروم کرد. همان‌گونه که در مقطع تجدیدنظر از رأی دادگاه بدوی دلیل جدید قابل ارایه می‌باشد، در رسیدگی به اعتراض نسبت به رأی داورى نیز این حق باید برای هریک از اصحاب دعوا شناخته شود.

ماهوی، مطابق با موازین حاکم بر داورى نیست؛ (رأی شماره ۱۳۹۷/۰۴/۱۰۹۲۰۳۹۷ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران).

^۱ «دادگاه در صورت اعتراض به رأی داورى، صلاحیت ورود در ماهیت رأی داورى قطع نظر از ظالمانه بودن یا عادلانه بودن آن ندارد؛ بنابراین ارجاع امر به کارشناس جهت بررسی مسایل

پیش‌بینی چنین اختیاراتی برای دادگاه در قانون استرالیا، به خودی خود دادگاه را در تمسک به لوازم این اختیارات نیز مجاز می‌سازد (Holmes & Brown, 2016, p. 615).

۶. حدود مداخله دادگاه در رأی داور

در حقوق ایران و استرالیا، در صورتی که نسبت به رأی داور اعتراض شود، بسته به زمان اعتراض و نیز نوع و شرایط رأی داور، ممکن است تصمیمات مختلفی از سوی دادگاه صادر گردد. این تصمیم می‌تواند شکلی یا ماهوی باشد. طبق بند (۱۰) ماده ۳۴ (الف) قانون داور تجاری استرالیا، در مقام رسیدگی به تجدیدنظرخواهی از رأی داور، دادگاه می‌تواند هر رأیی که مقتضی بداند، صادر کند. در مجموع - برخلاف حقوق ایران - حقوق استرالیا می‌کوشد تا از ابطال رأی داور تا حد امکان خودداری کرده و از ساز و کارهایی مانند اصلاح رأی، رفع نقص و رسیدگی دوباره استفاده کند (Monichino, Nottage & Hu, 2012: 207).

با گذر زمان و اقبال بیشتر به داور و کاستن ناگزیر دولتها از میزان مداخله خود در امور خصوصی مردم و از جمله داور، ... امروزه ... انتظار از دادگاه، پشتیبانی و حمایت از جریان داور است. «واقعیت این است که در رویه قضایی معمولاً تمایلی به نظارت کامل در مرحله اجرا نیست و دادگاهها عموماً به یک بازرسی ساده شکلی بسنده می‌کنند و با اعتماد به ظاهر ماده ۴۸۸ قانون آیین دادرسی مدنی، با درخواست دادبرده، دستور اجرای رأی را می‌دهند و نظارت گسترده‌تر را به طرح دعوی ابطال از سوی دادباخته می‌سپارند» (کیا و دیگران، ۱۴۰۰: ۱۵۳، ۱۵۴).

در حقوق استرالیا به موجب رأی دادگاه عالی استرالیایی غربی در پرونده (Venetian Nominees Pty Ltd v Weatherford Australia Pty Ltd WASC 137 [2021])، قاعده «حمایت حداکثری از

باید سایر جهات اعلام بطلان رأی داور را نیز بررسی کند.

۶. با ابطال رأی داور، شرط رجوع به داور باطل نمی‌شود، مگر اینکه جهت ابطال، بند (۷) ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م باشد. این بدان معناست که اگر موافقتنامه یا شرط داور ابطال نگردد، اصحاب داور برای رسیدگی و حل و فصل اختلافات فیما بین، در حدودی که توافقنامه داور وجود دارد، باید به داور مراجعه کنند و در صورت مراجعه به دادگاه قرار عدم استماع دعوا صادر می‌شود، مگر اینکه ذینفع اثبات کند که مهلت داور منقضی شده است.

۷. در مقام رسیدگی به اعتراض نسبت به رأی داور، دعوی جدید (اعم از دعوی متقابل یا اضافی) شنیده نمی‌شود. همان‌گونه که در تجدیدنظرخواهی از رأی بدوی نیز چنین ادعاهایی مسموع نیست (ماده ۳۶۲ ق.آ.د.م). در عین حال، مطالبه خسارات دادرسی ناشی از داور در دادگاهی که به اعتراض رسیدگی می‌کند، به استناد بند (۲) ماده ۳۶۲ و ماده ۵۱۹ امکان‌پذیر است؛ در این صورت دادگاه باید همراه با رسیدگی به اعتراض، به این مطالبات نیز رسیدگی کند.

در حقوق استرالیا، اعتراض به رأی داور یا تجدیدنظرخواهی نسبت به آن، اثر انتقالی وسیعی دارد. به نحوی که به موجب بند (۷) ماده ۳۴ (الف) قانون داور تجاری استرالیا، در مقام رسیدگی به عنوان مرجع تجدیدنظر، دادگاه یکی از اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف. رأی داور معترض‌عنه را تأیید می‌کند.

ب. رأی داور معترض‌عنه را تغییر می‌دهد.

ج. رأی داور را به همراه نظریه دادگاه جهت رسیدگی مجدد (بر اساس امر حکمی مدنظر دادگاه) به همان داور قبلی برمی‌گرداند یا اگر داور جدیدی انتخاب شده، به وی ارجاع می‌نماید.

د. رأی داور را به طور کلی یا جزئی ابطال می‌کند.

قسمت (ب) از بند (۲) ماده ۳۴ قانون داوری تجاری استرالیا، به اختیار دادگاه در ابطال رأی داوری در موارد زیر تصریح دارد:

۱) موضوع اختلاف، مطابق با قانون حاکم غیرقابل داوری باشد.

۲) رأی داوری برخلاف نظم عمومی صادر شده باشد.

این بند نشان می‌دهد که قانون استرالیا میان ابطال رأی داوری به درخواست یکی از اصحاب داوری (محکوم‌علیه) و ابطال آن (رأساً) توسط مرجع قضایی قایل به تفکیک شده است. تفکیکی که در همه نظام‌های حقوقی ضرورت دارد؛ اما ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی از پس آن برنیامده است. در صدر این ماده تصریح شده: «رأی داوری در موارد زیر باطل است و قابلیت اجرایی ندارد». در حالی که در ماده ۴۸۴ همان قانون، برای اعتراض به رأی داوری، مهلت تعیین شده و رویه قضایی در برابر عدم شناسایی رأی داوری - علی‌رغم اعتراض نکردن محکوم‌علیه، در فرضی که مغایر قوانین آمره باشد - مقاومت کرده و برخی از محاکم این عمل را مشمول سکوت قانون و خارج از حیطه اختیار دادگستری می‌دانند (رجوع کنید: السان، نجفی‌زاده و مولایی، ۱۴۰۰: ۵؛ موسوی، ۱۳۹۵: ۲۱۷).

دوم. در صورتی که درخواست ابطال رأی داور، نقص داشته باشد؛ مانند اینکه نشانی محکوم‌له رأی داوری در آن نوشته نشده یا محکوم‌له در نشانی اعلامی یافت نشود، چاره‌ای جز اخطار رفع نقص به معترض (محکوم‌علیه رأی داوری) بر اساس ماده ۵۴ ق.آ.د.م، وجود ندارد.

موردی است که ابلاغ رأی داور موافق قوانین صورت گرفته باشد؛ (رأی شماره ۱۳۹۲/۰۴/۰۹۹۲۰۴۴۶ شعبه ۱۰ دادگاه تجدیدنظر استان تهران). از این رو، با لحاظ ملاک تبصره (۳) ماده ۳۳۹ ق.آ.د.م، ذینفع می‌تواند به قرار رد درخواست ابطال رأی داور که مبتنی بر ابلاغ غیرقانونی آن رأی صادر شده، اعتراض کند؛ حتی اگر دادگاه بدوی آن قرار را قطعی اعلام کرده باشد.

رأی داوری و دخالت حداقلی دادگاه در روند داوری^۱، مورد تأکید دوباره قرار گرفته است. در این پرونده، به دلیل محدودیتهای ناشی از بیماری کرونا، جلسات داوری به صورت تلفنی ظرف دو روز برگزار گردید؛ هرچند که تبادل کتبی لوایح و مستندات نیز صورت گرفت. بازنده دعوا (Venetian) به این روند معترض بود؛ اما دادگاه عالی، ادعای وی را واجد هیچ‌یک از جهات ابطال رأی داوری نشناخت و رأی مذکور، تأیید گردید.

به هر حال، در حقوق دو کشور ایران و استرالیا، فروضی که در عمل پیش می‌آید به شرح زیر بررسی می‌شود.

اول. به موجب ماده ۴۹۲، «در صورتی که درخواست ابطال رأی داور خارج از موعد مقرر باشد، دادگاه قرار رد درخواست را صادر می‌نماید. این قرار قطعی است». پیش از صدور این قرار، دادگاه باید احراز کند که رأی داوری به طور صحیح به معترض ابلاغ گردیده است.^۲ علت قطعی بودن این قرار آن است که اعتراض به قرار رد درخواست در قانون پیش‌بینی نشده است. چنانکه بررسی شد، صدور این قرار مانع از آن نیست که اگر رأی داوری آشکار برخلاف قوانین آمره و یکی از جهات مذکور در ماده ۴۸۹ به استثنای جهت شماره (۴)، صدور و تسلیم رأی داور پس از انقضای مهلت داوری بود، دادگاه از اجرای آن خودداری نماید.

مطابق با بند (۳) ماده ۳۴ قانون داوری تجاری استرالیا، مهلت درخواست ابطال رأی داوری، سه ماه از تاریخ دریافت آن رأی توسط متقاضی ابطال است.

^۱ Maximum arbitral support, minimum curial intervention

^۲ هرگاه ابلاغ رأی داوری به شیوه ای باشد که منطقیاً امکان‌پذیر نیست. هرچند طرفین از قبل بر آن شیوه توافق کرده باشند. مانند ابلاغ از طریق پیامک؛ دادگاه نمی‌تواند آن ابلاغ را صحیح دانسته و مبنای محاسبه مهلت اعتراض قرار دهد. در واقع، هرچند ابلاغ واقعی رأی داوری شرط صحت ابلاغ آن نمی‌باشد، اما «قطعی بودن قرار رد درخواست ابطال رأی داور، مربوط به

ششم. در صورتی که دادگاه، اعتراض به عمل آمده را در ماهیت رأی داورى وارد تشخیص دهد، آن را نقض می‌کند. به دلالت تبصره ماده ۴۹۱، پس از نقض (اعلام بطلان) رأی داورى، دادگاه نمی‌تواند وارد ماهیت شده و در خصوص موضوعی که مورد رسیدگی داورى قرار گرفته (خواسته داورى)، اتخاذ تصمیم نماید. چراکه این حد از رسیدگی دو پیش‌شرط مهم دارد: اول اینکه، توافقنامه داورى بی‌اعتبار شده یا مهلت داورى منقضی گشته باشد. دوم اینکه، ذینفع، با تقدیم دادخواست و رعایت تمام تشریفات مقرر در ق.آ.د.م طرح دعوا کرده باشد.

به هر حال، رأیی که در مقام رسیدگی به اعتراض به رأی داورى صادر می‌گردد، جز در موردی که به صورت قرار رد درخواست باشد، در دادگاه تجدیدنظر استان قابل اعتراض است (رأی شماره ۱۳۱۸/۰۷/۲۶۲۸۴۷ محکمه عالی انتظامی قضاات و آرای شماره ۳۷۲۰ و شماره ۱۳۲۴/۰۳/۳۰۳۷۲۱ محکمه عالی انتظامی قضاات). همچنین اگر خواسته داورى یکی از موارد مذکور در مواد ۳۶۷ و ۳۶۸ ق.آ.د.م باشد، حسب مورد رأی داورى یا رأی دادگاه در خصوص اعتراض به رأی داورى، در مهلت قانونی قابل فرجام نیز خواهد بود.

به موجب بند (۸) ماده ۳۴ (الف) قانون داورى تجاری استرالیا، دادگاه زمانی می‌تواند رأی داورى را به طور کلی یا جزئی ابطال نماید که در خصوص نامناسب بودن عودت رأی به داور جهت رسیدگی مجدد و تکمیل، قانع شده باشد.

هفتم. در حقوق استرالیا، امکان اصلاح رأی داورى یا کاستن از جهات ابطال آن پیش‌بینی شده است. مقرره‌ای که معادلی برای آن در حقوق ایران وجود ندارد. مطابق با بند (۴) ماده ۳۴ قانون داورى تجاری استرالیا، دادگاهی که از آن درخواست ابطال شده، می‌تواند رسیدگی به این درخواست را در مهلتی که به هیأت داورى برای اصلاح رأی خود یا کاستن از جهات ابطال می‌دهد، معلق سازد.

باید توجه داشت که معترض باید محکوم‌له رأی داورى را خوانده اعتراض خویش قرار دهد و اگر اشتبهاً داور خوانده اعتراض باشد، چون دعوای اعتراض متوجه داور نمی‌باشد، قرار عدم استماع درخواست اعتراض به رأی داور صادر می‌شود و این قرار به قرینه ماده ۴۹۲ ق.آ.د.م قطعی است.

سوم. اگر اعتراض به رأی داور در دادگاهی که صلاحیت ذاتی یا محلی ندارد طرح شود، آن دادگاه باید با اعمال ماده ۲۷، قرار عدم صلاحیت صادر کرده و آن را به دادگاه صالح ارسال نماید.

چهارم. هرگاه اعتراض نسبت به قسمتی از رأی داور باشد - نظیر آنچه که در بندهای (۲) و (۳) ماده ۴۸۹ آمده - و دادگاه اعتراض را وارد بداند، دادگاه تنها آن قسمت از رأی را نقض و باقی رأی را تأیید می‌کند (ملاک قسمت دوم ماده ۴۳۸ ق.آ.د.م). مانند اینکه در دعوایی به خواسته رفع تصرف عدوانی، داور علاوه بر این خواسته، خوانده را به پرداخت اجرت‌المثل ایام تصرف عدوانی نیز محکوم نماید.

ووفق بند (۲ - الف ۳) از ماده ۳۴ قانون داورى تجاری استرالیا، یکی از جهات درخواست ابطال رأی داورى توسط محکوم‌علیه این است که رأی در خصوص موضوعی باشد که جزء داورى نبوده و شرط داورى، شامل آن نمی‌گردد. یا اینکه رأی داورى خارج از حدود اختیارات داور صادر گردیده باشد. هرگاه آنچه که در حدود اختیارات داور می‌باشد، از آنچه که خارج از حدود اختیارات داور است، قابل تجزیه باشد، فقط قسمتی که خارج از حدود است ابطال خواهد شد و قسمت دیگر رأی اعتبار خواهد داشت.

پنجم. اگر دادگاه اعتراض به عمل آمده را مشمول هیچ یک از جهات ابطال رأی داور تشخیص ندهد، با رد اعتراض، رأی داورى را تأیید می‌کند (رأی شماره ۱۳۷۰/۱۲/۲۱۶۸۱ شعبه ۱۳ دیوان عالی کشور). این تأیید باید حتماً در قالب «حکم» باشد تا نشان دهد که دادگاه پس از رسیدگی ماهوی رأی داور را تأیید کرده و پس از قطعیت، اعتبار امر قضاوت‌شده داشته باشد.

کسانی که خود یا نماینده آنان در تعیین داور شرکت نداشته‌اند، می‌توانند به عنوان ثالث اعتراض کنند».

مرجع رسیدگی به اعتراض ثالث نسبت به رأی داور، به طور قطع، داور صادرکننده رأی نیست. زیرا تمام فرایند داوری و نتیجه آن محصول توافق طرفین می‌باشد و داور ذاتاً صلاحیت رسیدگی به اعتراض ثالثی را که راضی به داوری نبوده و بعد از شروع داوری نیز نسبت به آن اعلام موافقت نکرده، ندارد. حتی اگر پس از صدور رأی داوری، ثالث راضی شود که داور به اعتراض وی رسیدگی کند، این رضایت برای رسیدگی به اعتراض کافی نیست. چراکه به قرینه ماده ۴۲۰ ق.آ.د.م، رسیدگی به چنین اعتراضی، مستلزم رضایت طرفهای رأی داوری نسبت به داوری مجدد می‌باشد.

در صورتی که رأی داور در دادگاه مورد اعتراض قرار نگرفته و قطعی شده باشد، مرجع اعتراض ثالث نسبت به آن، حسب مورد دادگاهی است که دعوا را به داوری ارجاع داده یا صلاحیت رسیدگی به اصل دعوا را - در فرض فقدان داوری - داشته است (ماده ۴۶۲ ق.آ.د.م)

هرگاه نسبت به رأی داوری اعتراض شده و این اعتراض در دادگاه رد شده باشد، مرجع اعتراض ثالث اصلی نسبت به رأی داوری، همان شعبه بدوی یا تجدیدنظری است که رأی مبنی بر رد اعتراض به رأی داوری در آنجا قطعی شده است (ملاک ماده ۴۲۰ ق.آ.د.م).

در مورد اعتراض ثالث طاری نسبت به رأی داوری، با توجه به ملاک ماده ۴۲۱ ق.آ.د.م، در فرضی که نسبت به رأی داوری، توسط محکوم‌علیه در دادگاه اعتراض نشده باشد یا اینکه اعتراض شده و این اعتراض در دادگاه بدوی رد شده و رأی بر رد اعتراض در همان مقطع بدوی قطعی شده باشد، رسیدگی به اعتراض ثالث طاری در صلاحیت همان

هشتم، به موجب بند (۲ - الف ۴) از ماده ۳۴ قانون داوری تجاری استرالیا، یکی از جهات درخواست ابطال رأی داوری توسط محکوم‌علیه این است که ترکیب داوران یا تشریفات داوری، برخلاف آنچه طرفین توافق کرده‌اند، باشد. مگر اینکه آن توافق، مغایر قوانین آمره‌ای باشد که از جانب طرفین یا داور قابل عدول نیست.

بند (۹) ماده ۳۴ (الف) قانون داوری تجاری استرالیا، تصریح دارد که هرگاه پس از اعتراض به رأی داوری، دادگاه رسیدگی مجدد و صدور رأی اصلاحی از جانب داور را مقرر کرده باشد، داور باید ظرف سه ماه از تاریخ دستور دادگاه، چنین رأیی را صادر نماید.

۷ اعتراض شخص ثالث نسبت به رأی داور

همان‌گونه که حکم دادگاه ممکن است به زیان ثالث صادر شود، رأی داوری نیز می‌تواند در ماهیت به زیان شخص ثالث باشد. مانند اینکه شخص بنا بر شرط داوری علیه دیگری دعوی مالکیت مال یا ملک معینی طرح می‌کند و رأی داوری به نفع وی صادر و قطعی می‌شود؛ در این فرض، ثالثی که مدعی مالکیت بر آن است، می‌تواند وفق مواد ۴۱۷ و ۴۱۸ ق.آ.د.م و ماده ۴۴ ق.ا.ا.م، به رأی داور به عنوان شخص ثالث اعتراض کند

طبق ماده ۴۹۵ ق.آ.د.م «رأی داور فقط درباره طرفین دعوا و اشخاصی که دخالت و شرکت در تعیین داور داشته‌اند و قایم‌مقام آنان معتبر است و نسبت به اشخاص دیگر تأثیری نخواهد داشت».^۱ این ماده در مقام بیان یک قاعده ماهوی می‌باشد. زیرا به لحاظ شکلی (آیین دادرسی)، رأی داوری واقعاً ممکن است که در مورد شخص ثالث اثر داشته یا در حقوق ثالث خللی وارد آورد. به همین دلیل، ماده ۴۱۸ ق.آ.د.م مقرر داشته: «نسبت به حکم داور نیز

متضمن شرط داوری مدخلیتی ندارد، متعهد به شرط داوری نیست»؛ (رأی شماره ۷۲۶/۲۹۹۳۰۰۶/۱۳۹۳ شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران).

^۱ «با توجه به اینکه قانونگذار در صورت فوت احدی از طرفین قرارداد داوری، امر داوری را قابل تسری به وراث و قایم‌مقام قانونی ندانسته، به طریق اولی شخص ثالثی که در قرارداد

ایران در حال روی دادن است و علاوه بر بی‌اعتمادی به داوری، موجب اطاله دادرسی و هزینه زمانی و مالی برای اصحاب داوری و دادگستری می‌گردد.

در حقوق استرالیا، مطابق با بند (۱۱) ماده ۳۴ (الف) قانون داوری تجاری این کشور، هرگونه تغییری که دادگاه در رأی داوری، به عمل آورد، علی‌القاعده جزئی از رأی داوری محسوب خواهد شد؛ گو اینکه داور چنین رأیی صادر کرده است. بنابراین در حقوق استرالیا، برخلاف ظاهر ماده ۴۹۰ قانون آیین دادرسی مدنی ایران، علاوه بر اختیار دادگاه در ابطال کلی یا جزئی رأی داوری، امکان صدور رأی ماهوی در خصوص موضوع داوری، متعاقب اعتراض به رأی داوری در دادگاه، پیش‌بینی شده است.

استقلال شرط داوری از عقد اصلی، در داوری داخلی هم مانند داوری تجاری بین‌المللی باید مورد پذیرش قرار گیرد. همچنین موضع نظام حقوقی ایران در مورد بقای شرط داوری، حتی در فرض ابطال رأی صادره، باید به طور مشخص و در قالب اصلاح قانون آیین دادرسی مدنی یا تصویب قانون مرتبط با داوری، تبیین گردد. در این راستا، اصلاح ماده ۴۶۱ ق.آ.د.م به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

«در صورتی که در قرارداد طرفین، شرط یا توافقنامه داوری وجود داشته باشد، دعاوی مرتبط با اصل انحلال یا عدم انحلال قرارداد اصلی (اعم از بطلان، فسخ، انفساخ یا اقاله) و نیز آثار این انحلال، قابل داوری می‌باشد؛ مگر اینکه طرفین، حین قرارداد یا پس از آن، هرکدام از این موضوعات را خارج از صلاحیت داور اعلام کرده باشند».

دادگاهی می‌باشد که دعوائی که در آن رأی داوری به عنوان دلیل ارایه شده، در صلاحیت آن بوده و در حال رسیدگی است. اما در فرضی که نسبت به رأی داوری توسط محکوم‌علیه اعتراض شده و این اعتراض در دادگاه تجدیدنظر با رأی قطعی رد شده باشد، رسیدگی به اعتراض ثالث طاری به قرینه ماده ۴۲۱ ق.آ.د.م، در صلاحیت همان شعبه از دادگاه تجدیدنظر خواهد بود.

اعتراض شخص ثالث نسبت به رأی داوری، از آن جهت که رأی داوری همانند حکم دادگاه نمی‌تواند در ماهیت به زیان ثالث صادر شود، از حیث شرایط و تشریفات و آثار اعتراض، همانند اعتراض ثالث به رأی دادگاه می‌باشد. به همین دلیل و برای مثال، اگر دادگاه این اعتراض را وارد بداند رأی داوری مورد اعتراض را تنها در حدی که به زیان ثالث بوده و «در حقوق وی خلل وارد می‌آورد»، نقص می‌کند (ماده ۴۲۵ ق.آ.د.م) و رأیی در ماهیت به سود ثالث صادر نمی‌گردد. زیرا اگر ثالث مدعی حق مستقلی می‌باشد، خود باید دعوای تمام‌عیاری را با رعایت تشریفات و قواعد آیین دادرسی مدنی طرح نماید.

۸ نتیجه

تغییر رأی داوری یا صدور رأی اصلاحی و نیز عودت پرونده به همان داور یا داور جایگزین برای رسیدگی، برخلاف بند (۷) ماده ۳۴ (الف) قانون داوری تجاری استرالیا، در حقوق ایران پیش‌بینی نشده است. هرکدام از این راهکارها می‌توانند در جای خود مناسب باشند و مانع از طرح و رسیدگی دوباره به همان دعوا در دادگاه‌ها شوند. امری که متأسفانه به دلیل جدایی کامل روند داوری از روند قضایی، در

رویه قضایی به زبان فارسی

بانک داده آرای پژوهشگاه قوه قضاییه؛ به نشانی:

www.ijri.ir

آرای شماره ۳۷۲۰ و شماره ۱۳۲۴/۰۳/۳۰.۳۷۲۱ و شماره ۱۳۲۴/۰۳/۳۰.۳۷۲۱
محکمه عالی انتظامی قضات.

آرای شماره ۳۷۲۰ و شماره ۱۳۲۴/۰۳/۳۰.۳۷۲۱
محکمه عالی انتظامی قضات.

رأی شماره ۱۳۱۸/۰۷/۲۶.۲۸۴۷ محکمه عالی انتظامی
قضات.

رأی شماره ۱۳۷۰/۱۲/۲۱.۶۸۱ شعبه ۱۳ دیوان عالی
کشور.

رأی شماره ۱۳۹۱/۰۶/۰۵.۹۱۰۶۸۶ شعبه ۱۵ دادگاه
تجدیدنظر استان تهران.

رأی شماره ۱۳۹۲/۰۴/۱۰.۹۲۰۳۹۷ شعبه ۱۵ دادگاه
تجدیدنظر استان تهران).

رأی شماره ۱۳۹۲/۰۴/۰۹.۹۲۰۴۴۶ شعبه ۱۰ دادگاه
تجدیدنظر استان تهران.

رأی شماره ۱۳۹۲/۰۴/۰۵.۹۲۰۴۴۷ شعبه ۳ دادگاه
تجدیدنظر استان تهران.

رأی شماره ۱۳۹۲/۰۴/۲۲.۹۲۰۴۶۸ شعبه ۱۵ دادگاه
تجدیدنظر استان تهران.

رأی شماره ۱۳۹۳/۰۵/۱۲.۹۳۰۵۶۳ شعبه ۱۵ دادگاه
تجدیدنظر استان تهران.

رأی شماره ۱۳۹۳/۰۶/۲۹.۹۳۰۷۲۶ شعبه ۱۵ دادگاه
تجدیدنظر استان تهران.

رأی شماره ۱۳۹۸/۰۶/۰۶.۹۸۰۶۷۱ شعبه ۲۹ دادگاه
حقوقی تبریز.

نظریه مورخ ۱۳۴۳/۰۳/۱۳ کمیسیون مشورتی آیین
دادرسی مدنی اداره حقوقی.

منابع

- Abhari, Hamid (2016), Civil Procedure, third volume, Majd Publications, Tehran. [in persian]
- Arthur, John K (2015), "Setting aside or non-enforcement of arbitral awards in international arbitration on the public policy ground - a regional perspective", Australian Alternative Dispute Resolution Bulletin, December.
- Commercial Arbitration Act 2017.
- Elsan, Mustafa; Najafizadeh, Leila and Moulai (2021), "Youssef, recognition and implementation of domestic arbitration award; Comparative Study of Iranian and Australian Laws", Shiraz Journal of Legal Studies, Volume 13, Number 2, Summer. [in persian]
- Eskandari, Hossein (2011), "Effects of Objection to Arbitration Award in International Conventions and Domestic Laws of Countries", Volume 40, Number 4, Serial Number 4. [in persian]
- Eftekhar Jahormi, Gouderz and Elsan, Mostafa (2019), Civil Procedure, Volume 3, First Edition, Mizan Publications. [in persian] Heyman v Darwins Ltd [1942] AC 356.
- Holmes, Malcolm & Brown, Chester (2016), The International Arbitration Act 1974: A Commentary, 3rd edition, LexisNexis Butterworths, Australia.
- Iranshahi, Alireza (2013), Objection to Arbitration Award in International Commercial Arbitrations, Shahr Danesh Publications, Tehran. [in persian]
- Junidi, Laiya (2007), "The issue of implementation of annulled arbitration awards", Tehran University Law Quarterly, No. 4. [in persian]
- Kia, Hassan; Mohseni, Hassan and Amini, Isa (2021), judicial approach to invalidity of arbitration award, Shahradanesh Legal Research Journal, Volume 20, Number 47 Azar. [in persian]
- Mousavi, Seyyed Abbas (2015), Implementation of civil judgments, first volume, first edition, second edition, Justice Publications, Winter. [in persian]
- Lucke, H. K. (1975). "Arbitration Clauses in South Australia", Adelaide Law Review, Vol. 5.
- Monichino, A., Nottage, L., & Hu, D. (2012). International Arbitration in Australia: Selected Case Notes and Trends. Australian International Law Journal, Vol. 19.
- Nottage, Luke (2018), "The Interpretation and Uniformity of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Focusing on Australia", Hong Kong and Singapore, Book Review International Trade and Business Law Review, Vol. 21.

Tully, Stephen R, (2016), “Challenging awards before national courts for a denial of natural justice: lessons from Australia”, *Arbitration International*.

UNCITRAL (2008), *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 with amendments as*

adopted in 2006, United Nations, Vienna.

Venetian Nominees Pty Ltd v Weatherford Australia Pty Ltd [2021] WASC 137.

Wood, Peter; Phillip, Greenham; Roman, Rozenberg & Minter, Ellison (2010). “Arbitration in Australia”, *CMS Guide to Arbitration, Volume I*.